

Гончарук В. А.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри української літератури,
українознавства та методики їх навчання*

Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна

ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ЗВО ПІД ЧАС ЇХ ПІДГОТОВКИ ДО СТВОРЕННЯ СІМ'Ї

Відомо, що в основі родинного виховання має бути педагогічна культура батьків і досвід попередніх поколінь із питання виховання дітей як важливого аспекту рівня духовної культури. Перш за все це повага до родини, рідної землі, національних особливостей свого народу, традицій, звичаїв, всієї духовно-культурної спадщини. Альберт Швейцар стверджував, що «етика – це наука компромісів». І розуміння духовності як педагогічного ідеалу також багато в чому є компромісним, умовним, і, на наш погляд, його елементами мають бути: а) концептуальне оформлення ідей, що регулюють поведінку людини в усіх без винятку сферах її життєдіяльності, включаючи свідомість, почуття, смаки, переконання, схильності; б) педагогізація висунутого як мети виховання з подальшою інструменталізацією всього педагогічного процесу на процесуально-описовому й модельному рівнях і врахуванням при цьому як освітньої парадигми, так і власної концептуальної ідеї організації дитячої життєдіяльності; в) історія, історичний підхід як складова педагогічних етичних систем, ідеалів духовності. Вже розроблені підходи й шляхи слід осучаснити, надати нового звучання (йдеться і про християнські ідеали, і про радянський період морально-етичного концептуального теоретизування); г) традиція як ідентичність між людськими

індивідами і спільнотами, включаючи регіональні й локальні традиції як головний канал передачі моральних знань та досвіду, цінностей, ідей, смаків, поглядів, як перспективний механізм соціалізації й інкультурації дітей; д) одним із механізмів побудови педагогічної етики – науки про ідеал і ideale – є діалог, комунікація, дискусії на ці теми, але не в дусі непримиренності й нетерпіння, несприймання іншої точки зору, а у формі внутрішньо-професійної дискусії [1, с. 8–9].

Основними складниками педагогічної культури батьків має бути мовленнєва культура, культура праці і побуту, правова культура, морально-етичний і духовно-ціннісний аспекти духовної культури в цілому. У наукових дослідженнях вітчизняних науковців розробляються рекомендації щодо підвищення рівня педагогічної культури батьків, рівня духовності в родині, підготовки молоді до створення сім'ї [2, 3].

Досліджуючи духовний розвиток учнівської молоді в регіональному культурно-освітньому просторі, О. Омельченко констатує, що «результатом такої діяльності є підвищення ролі батьків у вихованні дітей ...» [4]. Учений вважає, що виховання духовності і духовний розвиток молоді неможливі без переживань, пробудження емоційної сфери, проникнення у внутрішній світ. Тому масові виховні заходи (конкурси, тижні, акції, місячники, змагання, фестивалі, клубна робота) й індивідуальне спілкування націлені на утвердження гуманізму, доброти, сердечності [4]. Він підкреслює, що «значне місце у цьому контексті посідає материнська пісня, батькова настанова, бабусина казка, дідусева легенда. Завдяки зануренню у трудові, мистецькі, родинно-побутові, культурно-історичні традиції формується глибоке розуміння багатого і різноманітного народного життя: любов до матері і батька, до рідної землі» [4].

Відродження духовної культури української сім'ї на основі родинно-сімейних цінностей неможливе без визначення і утвердження ролі матері-берегині, жінки-матері. Образ жінки-матері описаний в літературі та живописі з рушником та хлібом-сіллю, у вишневому саду, на порозі хати. Відзначення Дня Матері як

традиційного родинного свята в українському суспільстві має посісти належне місце, адже через нього формується необхідність збереження родинних цінностей через духовно-культурні надбання: мову, традиції, звичаї, сімейні реліквії. Саме перші моральні істини утверджуються через колискову мамину пісню, ніжний голос, який пробуджує в душі дитини любов до прекрасного, батька й матері, людей, які її оточують. Ми погоджуємось із думкою вченого, що системна, послідовна виховна робота у навчальному закладі допоможе встановити спадковість поколінь, сприятиме появі і утвердженню позитивних рис та поваги до батьків, родинних традицій, формуванню духовного потенціалу сім'ї.

Важливо відзначити, що менше уваги серед родинно-сімейних цінностей в житті сімей відведено таким критеріям духовної культури, як толерантність, шляхетність, добродійність, великодушність, емпатія, милосердя, благодійність, освіченість, інтелігентність та ін. Залишився в минулому період, коли сім'я створювала домашню бібліотеку із творів класиків, історичних та енциклопедичних видань. Одна із причин, яка пояснює цю проблему – інформаційне суспільство. Поряд з позитивним аспектами, такими як мобільність, оперативність, які не мають конкурентів відносно рівня впливу на свідомість суспільства, формується комп'ютерна залежність людини, яка несе небезпеку не тільки пізнавально-інтелектуального характеру, а і втрати духовно-культурного потенціалу особистості. Як зазначає Т. Дейнегіна, – «люди, навіть того не усвідомлюючи, перетворюються у дальтоніків, які перестають бачити і чути світ навколо себе, насолоджуватися кольорами і звуками природи, яким вже ніколи спілкуватися з дітьми, родиною, друзями, ніколи писати вірші або листи, ніколи займатися спортом, кохати, мріяти... Життя стає ілюзорним, воно – «за склом» [5].

Відомо, що студентська молодь вступає в доросле життя непідготовленою, не готовою брати на себе обов'язки щодо створення повноцінної, стабільної сім'ї, нести відповідальність за матеріально-побутове забезпечення близьких людей і виховання дітей. Вважаємо за необхідне рекомендувати всім учасникам

навчально-виховного процесу серед напрямів виховної роботи ЗВО більше уваги приділяти сімейному вихованню студентів, пропагувати сімейні цінності, організовувати психологічні консультації з питань проблем сім'ї, відродити родинно-сімейні цінності в нових соціально-економічних умовах.

Позитивних результатів можливо досягти у вирішенні проблеми підготовки студентів до створення сім'ї через реалізацію комплексу виховних заходів у таких формах, як зустрічі поколінь на тему «Сімейний альбом», літературні години «Народна мудрість про сім'ю», «Мова родини», «Мати-берегиня», відзначення родинного календаря (родини, христини, сімейні традиції, ювілеї), тесту «Три Я», моделювання своєї сім'ї, есе-мініатюри на тему «Традиції наших предків», години куратора на тему «Завдання морального виховання в родині («Я – інші люди – суспільство»)), обговорення пам'ятки для студентів і батьків «Від чого залежить успіх виховання у сім'ї», години спілкування з питань здорового способу життя, недопущення розповсюдження наркоманії, вживання алкоголю, паління цигарок.

Цікавим і потрібним для студентської молоді буде круглий стіл на тему «Шлюбні стосунки». Завдання зустрічі за круглим столом та очікувані результати: допоможуть молодій людині побачити особисте «Я» та «Я» членів сім'ї; виділити сімейні цінності та сімейні традиції своєї майбутньої сім'ї; вибрати для себе сімейну роль та аргументувати її значення для інших членів родини. Учасники заходу одержують пам'ятки та рекомендації «Подружжю: «Ти та вона (він)». Із виховною метою проводиться і фестиваль «Сімейні династії нашого ЗВО». Завдання цього заходу: на позитивних прикладах, традиціях та сімейних стосунках авторитетних для студентів викладачів і їхніх родин показати стабільні, здорові стосунки, професійний і творчий успіх членів сім'ї, спілкування різних поколінь, піклування про дітей і представників старшого покоління. Кілька сімей одержують пам'ятку: 1. Підготувати візитку своєї сім'ї. 2. Продемонструвати відеосюжети із сімейного архіву. 3. Оформити святковий сімейний стіл. 4. Театралізовано показати сімейну історію. Закінчується такий фестиваль

складанням порад сімейного успіху з питань вибору партнера, особистої поведінки, планування сім'ї, народження дітей. Завдання таких виховних заходів: визначити критерії повноцінної, здорової, щасливої сім'ї; розкрити причини сімейних конфліктів та порушення сімейних стосунків.

Отже, у період професійної підготовки студентська молодь має можливість через систему виховних заходів усвідомлено готуватися до самостійного життя. Однак важливо підкреслити, що проблема в тому, чи зможе молоде покоління зробити правильний вибір і сформувати новий тип сімейних стосунків? Чи є духовно-моральне майбутнє в українській сім'ї та підвищення рівня її статусу? Адже у більшості молодих людей прагматичні, індивідуальні життєві мотивації. Психолого-педагогічні аспекти цієї проблеми потребують подальшого дослідження.

Список літератури:

1. Сухомлинська О. В. Педагогічний ідеал крізь призму теорій моралі. *Педагогічні науки*. 2009. Вип. 1. С. 5–15.
2. Шевченко Г. П. Духовний розвиток особистості: пошуки нового підходу до проблеми. *Духовність особистості: Методологія, теорія і практика: збірник наук. праць* / Гол. ред. Г. П. Шевченко. Вип. 4. Луганськ: Вид-во Східноукр. нац. ун-ту ім. В. Даля, 2005. С. 221–226.
3. Шклярва Т. П. Проблеми сімейного виховання на межі тисячоліть. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика: збірник наук. праць* / Гол. редактор Г. П. Шевченко. Вип. 2(8). Луганськ: Вид-во Східноукр. нац. ун-ту ім. В. Даля, 2005. С. 221–231.
4. Омельченко О. П. Духовний розвиток учнівської молоді в регіонально-культурно-освітньому просторі: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.07 / Східноукр. нац. ун-т імені Володимира Даля. Луганськ, 2005. 20 с.
5. Дейнега Г. Ф. Жизнь вдвоем: интимность и одиночество...: книга для учащихся. М.: Просвещение, 1992. 95 с.